

TRI SLOBODE POD LUPOM

Prikaz slučajeva kršenja osnovnih ljudskih prava u Srbiji 26 mart - 8 april 2021. godine

Sloboda izražavanja – Milionskim tužbama protiv lokalnih medija

Lokalni mediji u Srbiji nailaze na mnoge prepreke u svom svakodnevnom funkcionisanju, ali veliku opasnost za njihov opstanak predstavljaju sve češći i ozbiljniji pritisci sa kojima se suočavaju, bilo da je reč o targetiranim kampanjama ili drugim vidovima pritiska. Izveštavanje portala Info Vranjske i JugPress-a iz Leskovca sa konferencije za medije opozicione Narodne stranke poslužilo je kao opravdanje za podnošenje tužbi od strane kompanije „Millennium team“ koja je zbog navodne povrede ugleda tražila odštetu u iznosu od 100.000 evra ([Info Vranjske](#)), odnosno 200.000 evra ([JugPress](#)). Razlog za podnošenje tužbe predstavlja prenošenje izjava funkcionera Narodne stranke u kojima se navodi da je država ovom preduzeću omogućila da ispod tržišne cene postane vlasnik nekoliko objekata u Vranjskoj Banji. **Pored astronomskog iznosa tužbenog zahteva o stvarnoj nameri podnošenja tužbe govore i činjenice da ni od jednog portala nije traženo da se objavi demanti vesti, kao i da je tužba uperena protiv medija koji su doslovno prenosili izjave političara, dok prema onima koji su iznosili optužbe i ocene na rad kompanije „Millennium team“ nije preduzeta nikakva pravna radnja.** Na isti način na meti se našla Inicijativa Ne da(vi)mo Beograd protiv koje je ista ova kompanija podnela tužbu zbog objavljivanja teksta o promeni urbanističkog plana kojim se ovoj kompaniji omogućava rušenje istraživačko-razvojnog instituta Goša i izgradnja stambeno-poslovnog kompleksa na istom mestu.

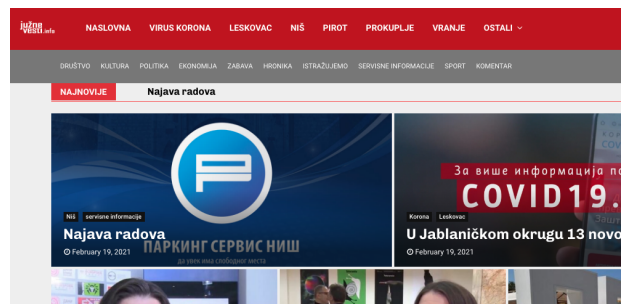
U ovim slučajevima reč je tipičnom primeru „SLAPP tužbe“ sa ciljem zastrašivanja tuženog. Iz tog razloga treba podsetiti da su portal Info Vranjske, njegov glavni urednik Saša Stojković i novinar Slavomir Kostić neretko bili na udaru lokalnih lidera vladajuće stranke i saopštenja u kojima su iznosili najprizemnije uvrede na njihov račun. Dosadašnji napadi imali su za cilj zastrašivanje novinara u cilju njihovog obazrivijeg pisanja o aktuelnim temama, tačnije u cilju uspostavljanja autocenzure. **Međutim, ovakvi potezi direktno ugrožavaju slobodu udruživanja dovodeći u pitanje mogućnost ekonomskog opstanka lokalnih medija usled podnošenja tužbenih zahteva čije bi usvajanje bez dileme dovelo do finansijskog iscrpljivanja i gašenja ovih medija.**

Nastavljeni napadi putem plagiranih sajtova

Fantomski portal Južne vesti info koji je pored imena gotovo u potpunosti preuzeo i vizuelni identitet uglednog portala Južne vesti nastavio je sa targetiranom kampanjom protiv tog portala, a ovog puta u centru pažnje je bila novinarka i urednica Južnih vesti Gordana Bjeletić. U tekstu objavljenom na ovom fantomskom portalu Bjeletić se optužuje da zajedno sa svojim kolegama u zamenu za veliku količinu novca radi na namernom urušavanju rejtinga Srpske napredne stranke i gradonačelnice Niša Dragane Sotirovski. Indikativna je činjenica da su se napadi na Južne vesti intenzivirali nakon što su funkcioneri vlasti u Nišu počeli da se sukobljavaju sa novinarima i da odbijaju da daju odgovore na njihova pitanja. Ovakvo postupanje osudila je međunarodna nevladina organizacija Reporteri bez granica koji su u svom saopštenju tražili od ministarke kulture i informisanja Maje Gojković da podrži novinare koji su žrtve ovakvih napada. Ovakvi napadi koji podrazumevaju upotrebu fantomskih portala sa ciljem dezavuisanja postojanja i rada medija sa višegodišnjom tradicijom, ali i kojima se neposredno targetira određeni novinar, predstavljaju dvostruko ugrožavanje prava: U prvom redu je reč o pravu na slobodu udruživanja koje se ugrožava po istom modelu kao u slučaju osnivanja i funkcionisanja GONGO udruženja. Pored toga, napadima na novinare poimence se ugrožava njihovo pravo na izražavanje, ali i pravo na nesmetan i bezbedan rad. Naročito je problematično to što gotovo bez izuzetka izostaju reakcije nadležnih organa i tela, što samo dokazuje da je reč o politički inspirisanoj kampanji.

Novinar Žig info lišen slobode

Novinar portala Žig info Milan Jovanović privremeno je lišen slobode od strane izvesnog Živadina Mitrića tokom pokušaja da napravi prilog o navodnom nelegalnom priključenju gradske vode na Mitrićevo imanje. Prilikom fotografisanja imanja od strane novinara Jovanovića Mitrić je izašao iz kola, zaključao kapiju i time onemogućio Jovanovića da napusti posed i na kraju ga fotografisao mobilnim telefonom i otišao. Realnu opasnost ovakvih događaja i osećaj straha novinara

Jovanovića i njegove porodice moguće je sagledati jedino u kontekstu događaja iz decembra 2019. godine kada su dvojica izgrednika po nalogu bivšeg predsednika gradske opštine Grocka i visokog funkcionera vladajuće SNS Dragoljuba Simonovića njemu zapaljena kuća u kojoj se u tom trenutku nalazio sa svojom suprugom. Tek nakon više od dve godine taj slučaj je dobio sudski epilog u vidu osuđujućih presuda. Iz tog razloga ovaj napad dodatno dobija na snazi i predstavlja novo upozorenje Jovanoviću da mu neće biti dozvoljeno normalno obavljanje novinarskog posla.

Poziv na linč novinara u Sandžaku

Tekst pod naslovom „Nova hajka botova na Arap džamiju” na portalu sandžakpress.net izazvao je lavinu komentara uvredljive i preteće sadržine kojima se poziva na ubistvo autora tog teksta. Grupa nevladinih organizacija i medija iz Sandžaka osudili su ovaj poziv na linč i apelovali na nadležne institucije, pre svega ministarstvo unutrašnjih poslova, da se otkriju i procesuiraju počinioци. Ovakva dešavanja samo su posledica naelektrisane atmosfere u javnom prostoru i opštem nedostatku tolerancije prema drugačijem mišljenju. Retorika koja je sve češće prisutna u komentarima i porukama na portalima i društvenim mrežama svakako je proizvod i teških reči koji se svakodnevno koriste, ali i ćutanja nadležnih institucija koje na taj način legitimizuje upotrebu jezika mržnje u svakodnevnom obraćanju.

MONITORING

Oborena presuda protiv Aleksandre Janković Aranitović

Apelacioni sud u Beogradu preinačio je odluku Višeg suda prema kojoj je Aleksandra Janković Aranitović bila osuđena na kaznu uslovnog zatvora u trajanju od šest meseci zbog navodnih pretnji upućenih putem društvene mreže Tviter, a zbog kojih je optužena za ugrožavanje sigurnosti predsednika. **U obrazloženju oslobađajuće presude navodi se da kritičnim tvitom optužena ni na koji način nije mogla ugroziti sigurnost predsednika, što proističe i iz sadržine kao i iz konteksta u kom je tvit nastao, već da se eventualno može raditi o krivičnom delu uvrede, ali ono nije bilo obuhvaćeno optužnicom.** Od samog početka ovog slučaja bilo je jasno da je reč o zloupotrebi slučaja u svrhu medijske i političke kampanje. Ovu ocenu potvrđuje neobjašnjiva nepažnja prilikom određivanja kvalifikacije krivičnog dela, imajući u vidu da upućene psovke i uvrede nikako nisu mogle biti protumačene kao ugrožavanje sigurnosti. Takođe činjenica da je za postojanje krivičnog dela od presudne važnosti postojanje osećaja ugroženosti, neobjašnjivo je da je u prvostepenom postupku presuda doneta bez svedočenja oštećenog, u ovom slučaju predsednika Republike Aleksandra Vučića. Na kraju kao najozbiljniji pokazatelj zloupotrebe treba pomenuti činjenicu da je optužena u pritvoru provela šest meseci, što nedvosmisleno dokazuje da se radilo o zloupotrebi pritvora kao vanredne mere kojom se obezbeđuje prisustvo okrivljenog u cilju kažnjavanja pre same presude. **Pored nesumnjivog narušavanja prava optužene, ovaj slučaj poslužio je za politički obrač i veštačko kreiranje afera kojima se javnosti pokazivala navodna ugroženost predsednika Vučića, što je učinjeno sa namerom da se svako buduće kritičko izjašnjenje o politici vladajuće stranke izjednači sa protivpravnim i kriminalnim delovanjem.**

Bez povratka novinara u Radnu grupu za bezbednost i zaštitu

Nakon odluke nekoliko medijskih udruženja da zbog neadekvatne reakcije države na napade na KRIK istupe iz radne grupe Vlade za bezbednost novinara, predsednica Vlade Ana Brnabić, ministarka za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Gordana Čomić i ministarka kulture i informisanja Maja Gojković uputili su im apel da se vrate u radnu grupu u cilju efikasnijeg rada. Svojom izjavom Ana Brnabić istakla je kako je Vlada učinilo puno u cilju poboljšanja položaja novinara posebno apostrofirajući uvrštavanje novinara u prioritarnu grupu za vakcinaciju i otvaranje SOS telefonske linije na koju mogu da prijave slučajeve uznemiravanja i nasilja. Ključni problem u pogledu ove teme je što reakcije nadležnih ne dosežu dalje od ovakvih poziva i poruka ministarke Čomić da su aktivnosti civilnog društva neophodne za izgradnju političke kulture u jednom društvu. **Nažalost, ovakve izjave nisu praćene efikasnim reakcijama nadležnih državnih organa niti na promenu diskriminatorne prakse poslanika vladajuće većine koji gotovo svakodnevno organizacije civilnog društva, medije i novinare targetiraju kao neprijatelje države, strane plaćenike i izdajnike.**

Slobode udruživanja, okupljanja i izražavanja u međunarodnim izveštajima

Evropski parlament većinom glasova usvojio je rezoluciju o Srbiji kojom se ističe nepostojanje napretka, a u pojedinim oblastima od ključnog značaja za pristupanje Srbije EU čak i nazadovanje. Među ključnim tačkama u pogledu kojih je potrebno da se učini začajan napredak nalaze se pitanja nezavisnosti i efikasnosti pravosuđa, slobode izražavanja i borba protiv korupcije o organizovanog kriminala. Uprkos protivljenju dela poslanika najbrojnije grupe u Evropskom parlamentu (EPP) u izveštaju su se našli i amandmani koji se tiču afera Jovanjica, Krušik i Telekom, ali i osude napada poslanika vladajuće stranke na CRTA-u i KRIK. Izvestilac EP za Srbiju Vladimir Bilčik na konferenciji za medije je istakao da je Srbija zabeležila značajan ekonomski napredak, ali da uprkos tome što aktuelna vlast ima snažan mandat za rešavanje problema nije učinjen napredak u oblasti medijskih sloboda i istakao je da je svaki napad na medije i civilno društvo neprihvatljiv. **Ovogodišnja rezolucija predstavlja verovatno najoštrij izveštaj o Srbiji u poslednjih nekoliko godina i neophodno je da se ulože ogromni i iskreni naponi kako bi se stanje demokratije dovelo na barem zadovoljavajući nivo kad je reč o državi koja pretenduje na članstvo u EU.** Nažalost, umesto konkretnih koraka u cilju rešavanja ovog problema predstavnici vlasti u Srbiji su u svojim javnim obraćanjima doslovno ismejali ovaj izveštaj negirajući sve kritike upućene na račun rada vlasti u Srbiji. Pokušaj dezavuisanja ozbiljnih nalaza iz ovog izveštaja predstavlja pojednostavljeno tumačenje od strane predsednika Vučića koji ovu rezoluciju svodi isključivo na pritisak na Srbiju zbog pitanja Kosova, a u pojedinim nastupima njegove izjave su išle do toga da je EU ljubomorna na ekonomski rast Srbije. Predsednica Vlade Ana Brnabić istakla je kako je utešno što iza rezolucije ne stoji Evropska komisija, a za samu sadržinu dokumenta je rekla da on više govori o onima koji su ga pisali i izglasali. Korak dalje u ignorisanju stvarnosti i nalaza rezolucije predstavlja izjava predsednika Skupštine Ivice Dačića koji je najavio mogućnost da Skupština Srbije usvoji neku rezoluciju o EU, dok je najdalje otišao ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin koji je rekao da je vreme da Srbija preispita svoju politiku prema EU, naglašavajući potrebu da vojna neutralnost Srbije preraste u političku. **Reakcije najviših državnih zvaničnika pre svega govore o nepostojanju iskrene želje i političke volje da se predano radi na otklanjanju uzroka političke i demokratske krize u Srbiji. Tu odlučnost prati i model gušenja sloboda izražavanja i kontinuirani napadi na političke protivnike i njihovo dehumanizovanje, a podršku svemu tome svojim nečinjenjem pružaju gotovo sve nadležne insitucije, a u prvom redu pravosuđe.**

Kriza demokratije i funkcionisanja institucija u Srbiji prepoznati su u poslednjem izveštaju američkog Stejt departmenta za 2020. godinu. U izveštaju kojim se kao ključni problemi između ostalog navode brojni slučajevi umešanosti članova Vlade u koruptivne afere, dominacija vladajuće stranke u organizaciji izbora i nasilje prema manjinskim grupama, posebno se apostrofiraju ozbiljna ograničenja slobode izražavanja koja uključuju napade , pretnje i neopravdana hapšenja novinara. Kad je reč o organizaciji izbora navodi se kako je ona uspešno sprovedena u teškim okolnostima, ali je usled zatvorenosti medija i neadekvatnog tretmana opozicije građanima bilo ograničeno pravo na mogućnost izbora. **Takođe se konstatuje da je popularnost tabloida u stalnom rastu i da se oni zloupotrebljavaju za targetirane kampanje protiv političkih neistomišljenika ali i drugih medija koji objektivno i profesionalno izveštavaju javnost, čime se dodatno ugrožava pravo na informisanost građana.** Na istom tragu je izveštaj Amnesty International u kojem se Srbija kritikuje zbog neadekvatnog tretmana i prinudnog karantina izbeglica i azilanata u toku pandemije korona virusa, ali i zbog ograničavanja slobode izražavanja i nemogućnosti da se na efikasan način zaštite novinari i uzbunjivači u Srbiji. Sa ovim izveštajima poklapaju se i nalazi Godišnjeg izveštaja Zaštitnika građana u kom se konstatuje da nije zabeležen napredak u oblasti slobode govora i izražavanja. Takođe se navodi da iako nije formirana jedinstvena baza napada na novinare, prema podacima kojima raspolažu Udruženje novinara Srbije (UNS) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) taj broj je povećan za 20% u odnosu na 2020. godinu, a čak za 60 % u odnosu na 2019. godinu. **Ovakvi izveštaji, kao i egzaktni podaci i svakodnevna praksa svedoče o tome da kozmetički pokušaji unapređenja stanja u oblasti slobode medije, u vidu usvajanja nove Medijske strategije i formiranja radnih grupa za bezbednost novinara, ne daju apsolutno nikakve rezultate.**